

Концепція цивільно-правового договору в інших галузях права

Олійник Оксана Степанівна,

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права

навчально-наукового юридичного інституту

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника»*

Договірне регулювання інноваційної діяльності в сучасних умовах господарювання

В умовах ринкової економіки основним засобом організації та регулювання відносин в сфері господарювання виступає договір як певний гнучкий правовий регулятор, що дає змогу поєднувати інтереси різноманітних учасників приватно-правового обороту. Безумовно, основою договірного регулювання відносин в сфері приватного права виступає Цивільний кодекс України, однак в умовах галузевої спеціалізації та виокремлення господарського права як галузі права спостерігаються тенденції до конкретизації правового регулювання відносин, що проявляється у поглибленні правового регулювання господарських договорів у окремих сферах господарської діяльності. Вказана тенденція знаходить свій прояв серед іншого й у сфері інноваційної діяльності, що втілює здатність до створення й практичного застосування інновацій, які, в свою чергу, є необхідною передумовою якісного економічного росту, науково-технічного й суспільного прогресу кожної країни.

Сьогодні інноваційна діяльність прямо передбачає інвестування наукових досліджень і розробок, спрямованих на здійснення якісних змін у стані продуктивних сил і прогресивних міжгалузевих структурних зрушень, розробки і впровадження нових видів продукції і технологій [1]. Основною формою відносин між суб'єктами інноваційної діяльності є договори, які доволі часто у літературі позначаються збірною категорією «інноваційні договори», хоча

законодавче закріплення відповідного поняття відсутнє. Натомість, Господарський кодекс України оперує поняттям та вміщує норми щодо договору на створення і передачу науково-технічної продукції (ст. 331 ГКУ) [1], предметом якого може бути модифікована науково-технічна продукція. При цьому під науково-технічною продукцією законодавець розглядає завершені науково-дослідні, проектні, конструкторські, технологічні роботи та послуги, створення дослідних зразків або партій виробів, необхідних для проведення науково-дослідної та дослідно-конструкторської робіт згідно з вимогами, погодженими із замовниками, що виконуються чи надаються суб'єктами господарювання (науково-дослідними, конструкторськими, проектно-конструкторськими і технологічними установами, організаціями, а також науково-дослідними і конструкторськими підрозділами підприємств, установ і організацій тощо) [1]. При цьому що розуміти під «модифікованою» науково-технічною продукцією законодавець не пояснює.

Якщо ж звернутися до Модельного Закону про інноваційну діяльність [2], то предметом договорів (контрактів) в сфері інноваційної діяльності є 1) розробка та постачання інноваційної продукції (товарів, послуг), в тому числі тих, що здійснюються в рамках державного замовлення; 2) виконання послуг і доручень щодо забезпечення спільної діяльності (партнерства), пов'язаної з розробкою, освоєнням виробництва і розповсюдження інноваційної продукції; 3) передача технологій і переуступка прав інтелектуальної власності, пов'язаних зі здійсненням інноваційної продукції.

Таким чином, сфера інноваційної діяльності не обмежується договором на створення і передачу науково-технічної продукції, а охоплює й інші договірні конструкції. При цьому констатуємо дієвість та ефективність договірної форми регулювання інноваційної діяльності, оскільки завдяки їй не тільки здійснюється використання новітніх досягнень науково-технічного прогресу, а й виникає можливість комерціалізації об'єктів інноваційної діяльності. Серед договорів, за посередництвом яких створюються, реалізуються, використовуються результати інноваційної діяльності можна виділити

договори у сфері трансферу технологій, договір комерційної концесії, ліцензійні договори, договори на передачу ноу-хау, договори про надання консалтингових послуг тощо. Тобто, система договорів в сфері інноваційної діяльності достатньо розгалужена і використання окремої договірної конструкції залежить від кінцевої мети, яку ставлять перед собою учасники інноваційної діяльності чи інші заінтересовані учасники цивільного обороту.

Якщо узагальнити підходи до розуміння договорів інноваційного характеру, то їх можна визначити як договори, що укладаються протягом всього інноваційного циклу від створення результату інтелектуальної діяльності та оформлення його як об'єкта права інтелектуальної власності аж до впровадження його як інновації у виробничу чи іншу сферу. За такого підходу договори інноваційного характеру опосередковують інноваційні відносини у широкому розумінні [3, с. 45]. При цьому розуміємо, що вказане визначення договорів інноваційного характеру є достатньо узагальнене, не містить вираженого правового характеру і не вміщує сукупності ознак, які б дозволили чітко відмежувати інноваційні договори від суміжних договірних конструкцій.

Якщо проаналізувати інноваційні правовідносини та інноваційну діяльність загалом, то можна виділити сформований набір основних понять : інноваційний продукт, інноваційна продукція, науково-технічна розробка, комерціалізація інноваційного продукту. Вказані поняття утворюють певний процес відносин, який складається з таких стадій: 1) розробка; 2) доведення розробки до інноваційного продукту; 3) комерціалізація; 4) запровадження у виробництво; 5) випуск інноваційної продукції; 6) реалізація інноваційної продукції [4, с. 48].

Водночас, якщо проаналізувати особливості договорів в сфері інноваційної діяльності, то можна виділити такі особливості, які є їм притаманні: 1) предметом таких договорів виступає створення та/або господарське використання інноваційного продукту у виробничій, організаційній чи іншій господарсько-правовій сфері. В свою чергу інноваційний продукт відповідно до

положень ст. 14 Закону України «Про інноваційну діяльність» має відповідати наступним вимогам: а) він є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів. При цьому використаний об'єкт інтелектуальної власності має бути визначальним для даного продукту; б) розробка продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень; в) в Україні цей продукт вироблено (буде вироблено) вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоздатним і має суттєво вищі техніко-економічні показники [5].

2) такі договори характеризуються комерційною складовою, тобто, їх учасники мають на меті отримання майнової вигоди за наслідками укладення та виконання відповідних договорів; 3) такі договори є ризиковими через неможливість гарантування отримання запланованого умовами договору результату, оскільки досягнення мети цих договорів залежить від випадкових, що неможливо передбачити у договорі обставин, обумовлених творчим характером виконуваних робіт, з притаманним для них ризиком отримання неочікуваного результату наукового пошуку [6, с. 96, 689]; 4) інноваційні договори є, як правило, довгостроковими за своїм характером; 5) особливий суб'єктний склад інноваційних договорів, а саме учасники господарських відносин.

Таким чином, на основі викладеного можемо констатувати відсутність системного законодавчого підходу до визначення та розуміння інноваційних договорів, проблемність комерціалізації інноваційних продуктів у сучасних умовах господарювання, що в свою чергу призводить до труднощів при укладенні та виконанні інноваційних договорів на практиці.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №18-20. Ст.144.
2. Модельний Закон про інноваційну діяльність від 16.11.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_g12?find=1&text=%E4%EE%E3%EE%E2#w124
3. Олійник О.С. Договори у сфері інноваційної діяльності: загальнотеоретичні підходи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції *Договір як універсальна форма правового регулювання* (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.). Івано-Франківськ. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В.Стефаника. 2018. С. 43-47.
4. Врублевська-Місюна К.М. Правові форми інноваційного інвестування діяльності: дис...канд. юрид. наук: 12.00.04 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків, 2017. 191 с.
5. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 №40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.
6. Майданик Р.А., Бервено С.М., Майданик Н.І. Аномалії в цивільному праві України: навчально-практичний посібник. К.: Юстиніан, 2007. 912 с.